

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่สำคัญ ๓ ข้อ ประกอบด้วย ๑) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี และ ๓) เพื่อศึกษาคุณค่าที่มีต่อการปฏิบัติบูชาพุทธเจดีย์ของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและได้นำเสนอข้อมูลสำคัญต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นในบทต่างๆของวิจัยเล่มนี้ ฉะนั้นผู้วิจัยจะได้อธิบายทำการสรุปเนื้อหาสาระประเด็นปัญหาหรือแนวคำถามต่างๆที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดในวิจัยเล่มนี้ ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามาทั้งหมดซึ่งได้รับแนวทางและคำตอบที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลต่างๆซึ่งสามารถทำการสรุปผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

๑) ความเชื่อที่มีต่อการบูชาพุทธเจดีย์ ประกอบด้วย

(๑) ความเชื่อที่แสดงออกถึงการระลึกถึงพระพุทธเจ้า การได้บูชาพุทธเจดีย์ก่อให้เกิดความระลึกถึงพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะการระลึกถึงพระพุทธคุณและพระพุทธจริยาวัตรที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติเรียกว่า “พุทธานุสสติ”

(๒) ความเชื่อที่แสดงออกถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา การแสดงความเคารพต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรเคารพจึงถือเป็นแนวทางที่ทำให้อยู่เป็นสุขหรือเป็นมงคลได้ เพราะถือเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “คารวธรรม” อันเป็นหนึ่งในมงคล ๓๘ ประการด้วย โดยเฉพาะการบูชาพระพุทธเจ้านั้น คือ การปฏิบัติธรรมข้อที่ว่า “พุทธคารวตา” หรือ

“สัตถุคารวตา” ซึ่งอยู่ในหลักการธรรมข้อแรกในบรรดาการธรรม ๖ ข้อ นอกจากนี้ ยังจัดอยู่ในลักษณะของการปฏิบัติตามหลักมงคลข้อที่ว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาด้วย

(๓) ความเชื่อที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธ การบูชาพุทธเจดีย์จึงเป็นวัฒนธรรมอันดีของชาวพุทธซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ถือเป็นการปฏิบัติตามแบบอย่างที่พุทธบริษัทในอดีตครั้งพุทธกาลปฏิบัติกันเกี่ยวกับการบูชาวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า เช่น ต้นโพธิ์และสังเวชนียสถาน เป็นต้น ฉะนั้น การบูชาพุทธเจดีย์จึงเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

(๔) ความเชื่อที่แสดงออกถึงการนำพุทธคุณและพุทธธรรมมาพัฒนาตนเอง การบูชาพระพุทธเจ้าต่อนี้ก็ถึงพุทธคุณ เราจะทำอะไรก็ควรนึกถึงพระพุทธเจ้าว่าท่านทำอย่างนี้ สอนอย่างนี้หรือเปล่า แล้วนำมาเอาพุทธคุณมาใช้ในชีวิตของเรา” พระพุทธคุณที่ปรากฏได้ชัดในการบูชาพุทธเจดีย์ โดยเฉพาะด้วยวิธีการสวดมนต์นั้นได้แก่ พระพุทธคุณที่อยู่ในบทบูชาพระพุทธเจ้าที่ว่า “นะ โม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสส” ฉะนั้น พระพุทธคุณทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นคุณธรรมที่สามารถนำไปเป็นเครื่องพัฒนาตนได้ หากปฏิบัติด้วยความเข้าใจและมีจุดมุ่งหมายอย่างนี้

(๕) ความเชื่อที่แสดงออกถึงการลดทอนกิเลส ถือเป้าหมายของการบูชา โดยตรงไม่ใช่เครื่องมือในการสร้างสรรค์คุณค่าอื่นๆ เหมือนอย่างสมาธิและปัญญา ฉะนั้นการบูชาพุทธเจดีย์จึงเป็นการลดทอนกิเลสและกิเลสของตนลดลงเสียได้ จึงเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นคุณค่าแท้อย่างชัดเจน

๒) พิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ ประกอบด้วย

(๑) พิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ด้วยอามิสบูชา เช่น ๑) การบูชาด้วยดอกไม้ อาทิเช่น ดอกบัวขาว ดอกกระดังงา ดอกฝ้าย ดอกบุนนาคและดอกกรรณิการ์ เป็นต้น และ ๒) การบูชาพุทธเจดีย์ด้วยการสร้างเครื่องประดับและเครื่องสักการะอื่นๆ อาทิเช่น การสร้างฉัตร การสร้างหลังคาดอกไม้ การสร้างธง การใช้ผ้าคล้องหรือคลุม การถวายประทีปเจดีย์ การเป่าสังข์บูชาเจดีย์ เป็นต้น

(๒) พิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ด้วยการปฏิบัติบูชา เช่น การบูชาพุทธเจดีย์ด้วยการกล่าวสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และการบูชาพุทธเจดีย์การน้อมใจให้เลื่อมใสในพระธาตุเจดีย์

๕.๑.๒ ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจดีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

๑) ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ วัดพระธาตุหนองบัว ประกอบด้วย

(๑) ความเชื่อที่มีต่อการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์

๑. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการระลึกถึงพระพุทธเจ้า พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ถือเป็นถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าและควรแก่การรักษาไว้เพื่อให้คงอยู่ตลอดไปซึ่งทุกปีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงจะพร้อมเพรียงกันมานมัสการขอพร กราบไหว้บูชา รวมไปถึงน้อมนำเอาดอกไม้เครื่องหอม ธูปเทียน มาเวียนประทักษิณเพื่อระลึกนึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธบูชาและเพื่อระลึกนึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพฤติกรรมดังกล่าวของชาวพุทธแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่แสดงออกถึงการระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

๒. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาและรวมไปถึงงานบุญประจำปีซึ่งจะมีประชาชนในคุ้มวัดและใกล้เคียงรวมไปถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมเวียนเทียนถวายเป็นพุทธบูชา ถือว่าเป็นการบูชาบุคคลที่ควรบูชาด้วยการระลึกนึกถึงคุณพระพุทธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ด้วยการนำเอาดอกไม้ธูปเทียนเป็นสัญลักษณ์ในการบูชาและแสดงความเคารพต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรเคารพจึงถือเป็นแนวทางที่สู่ความเป็นมงคลที่ ฉะนั้น การแสดงออกของชาวพุทธสะท้อนให้เห็นความเชื่อที่แสดงออกถึงความเคารพและการบูชาต่อพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การบูชาตามหลักมงคลในทางพระพุทธศาสนา

๓. ความเชื่อที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธ สำหรับในจังหวัดอุบลราชธานีและต่างจังหวัดได้เข้ามาสักการะบูชาและขอพรเป็นจำนวนมากเป็นประจำทุกวัน ซึ่งในแต่ละปีทางวัดจะมีการจัดงานเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสมาสักการะบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ซึ่งคนส่วนใหญ่จะเข้ามาเป็นจำนวนมากซึ่งเกิดจากความศรัทธาที่มีต่อองค์พระธาตุซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญหรือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของพุทธศาสนิกชนที่เกิดจากความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุ เพราะฉะนั้น จากพฤติกรรมของชาวพุทธ

สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์

๔. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการนำพุทธคุณและพุทธธรรมมาพัฒนาตนเอง ผู้ที่มาสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ก็เช่นเดียวกันซึ่งผู้ที่มากราบไหว้ก็เปรียบกับได้อยู่ต่อหน้าพระพักตร์ของพระพุทธองค์ถึงแม้จะเป็นเพียงความรู้สึก(นามธรรม)เท่านั้นแต่ที่สำคัญเกิดจากความเชื่อที่สะท้อนในรูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพราะชาวพุทธทุกคนย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาที่คล้ายกันเสมอ ฉะนั้น การที่ชาวพุทธได้มีโอกาสเข้ามาสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีต่อองค์พระธาตุโดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนในการให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนซึ่งบางคนก็น้อมนำเอาหลักธรรมมาพัฒนาตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น

๕. ความเชื่อที่ทำให้จิตสงบและเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต การสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์นั้นมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสงบจิต และเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิตแล้วนั้นจุดมุ่งหมายนั้นย่อมเป็นคุณค่าที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจรวมไปถึงคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์สามารถก่อให้เกิดความสงบกายและก่อให้เกิดสติปัญญาอย่างมากมาย เพราะฉะนั้น จึงก่อให้เกิดความเชื่อที่ส่งผลทำให้มีจิตใจที่สงบเยือกเย็นและเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิตต่อไป

๖. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการลดทกฏฐิมานะ ความเชื่อที่แสดงออกมาให้เห็นในรูปแบบของพิธีกรรม อาทิเช่น การนำดอกไม้เครื่องหอม มาสักการะกราบไหว้ การเวียนเทียนทำประทักษิณรอบองค์พระเจดีย์ การสวดสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ เป็นต้น การแสดงออกเช่นนี้ถือว่าเป็นการสอนให้บุคคลมีความอ่อนน้อมถ่อมตัว ที่มีอยู่ในตนเองให้คลายลงไป ฉะนั้น ความเชื่อที่มีต่อการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์จึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการลดทกฏฐิมานะจึงเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นมีคุณค่าทางความเชื่อที่มีต่อการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์

๗. ความเชื่อที่มีต่อความศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ ชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีความเชื่อที่มีต่อการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ที่สอดคล้องกับเรื่องราวของความศักดิ์สิทธิ์ ความมีอิทธิฤทธิ์ และปาฏิหาริย์ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่ยังเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่แฝงอยู่ในพระบรมธาตุว่าสามารถลบล้างบาปในสิ่งปรารถนาในหลายๆด้านซึ่งเป็นคติความเชื่อที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ประสบพบเจอ เพราะฉะนั้น ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์

๘. ความเชื่อที่มีต่อสิ่งลึกลับ (ผีหรือวิญญาณ) ชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่มาบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์มีความเชื่อในเรื่องของวิญญาณค่อนข้างมากเพราะเป็นสถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ แสดงอิทธิฤทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตการดำรงคงอยู่ พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญสถาปัตยกรรมอีสานเป็นมรดกทางอารยธรรมสืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษ อันเป็นคติความเชื่อแนวคิดเดียวกันกับชุมชนสมัยโบราณ

๙. ความเชื่อเรื่องกรรม ชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีความเชื่อในเรื่องกรรม ผลหรือวิบากของกรรม เชื่อในผลของบุญและบาป เชื่อในทศคติ คือ นรก และสุคติ คือ สวรรค์ ถ้าฉะนั้น พุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องกรรม บุญ – บาปและ นรก – สวรรค์ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลที่มีต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ทั้งสิ้น

(๒) พิธีกรรมที่มีต่อการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ ประกอบด้วย

๑. พิธีกรรมการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ (อามิสบูชา) ความเชื่อสำคัญที่มีต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ของพุทธศาสนิกชนจึงทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆมากมายเพื่อเป็นการระลึกนึกถึง พุทธคุณ ธรรมคุณ และสังฆคุณ และเป็นการน้อมเคารพด้วยความป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ด้วยการนำดอกไม้ ธูป เทียนเครื่องหอม นำไปบูชาต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้าเสมือนท่านยังทรงมีพระชนอยู่ นั่นก็แสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมอันสำคัญเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความเชื่อที่มีพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์โดยออกมาให้เห็นในรูปแบบของการนำดอกไม้ ธูปเทียนเพื่อน้อมนำไปสักการบูชาเพื่อขอในสิ่งที่ตนปรารถนา

๒. การบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา พิธีกรรมการบูชาด้วยการปฏิบัติบูชาต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ส่วนใหญ่แล้วทางวัดจะมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาโดยเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญเพื่อนำพุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสได้มาระลึกถึงคุณพระพุทธรูปธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งทุกปีทางวัดได้จัดให้มีการทำประทักษิณเวียนขวา ๓ รอบ บริเวณพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อตัวแทนของพระพุทธเจ้า รวมทั้งทุกปีทางวัดพระธาตุหนองบัวยังมีกิจกรรมต่างๆมากมายที่ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนร่วมกับปฏิบัติบูชาต่อพระบรมธาตุเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ด้วยการจัดพิธีสมโภชตลอดคืนซึ่งทางวัดจัดควบคุมไปกับการจัดงานบุญประจำปีบุญเดือน ๓ (บุญพระเวส) เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย รวมทั้งจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

๒) ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล วัดดอนธาตุ ประกอบด้วย

(๑) ความเชื่อที่มีต่อการบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล มีดังนี้

๑. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการระลึกถึงหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล การสักการะบูชาเพื่อเป็นการน้อมนาระลึกนึกถึงบูรพาจารย์เฉกเช่นหลวงปู่เสาร์ กนตสีโลผู้สร้างประโยชน์ให้แก่สถาบันพระพุทธศาสนา ฉะนั้น ถือเป็นการแสดงออกถึงการระลึกถึงหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล

๒. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา ในทุกปีของเดือน โดยเฉพาะในช่วงปลายเดือนมกราคม-ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ทางวัดดอนธาตุจะมีการจัดงานร่วมรำลึกบูรพาจารย์เป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นความกตัญญูที่มีต่อวัดดอนธาตุที่หลวงปู่เสาร์ได้เป็นผู้มีหลักการและแนวคิดอันสำคัญในการก่อตั้งวัดอีกทั้งระลึกถึงคุณงามความดีของท่านที่ได้อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา จึงทำให้ศิษยานุศิษย์ทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสญาติโยมมีความเลื่อมใสศรัทธาซึ่งทุกปีจะมีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมากซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา

๓. ความเชื่อที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธ ซึ่งทุกปีจะมีศิษยานุศิษย์จำนวนมากมาเข้าร่วมงานอย่างคับคั่งเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา มีการปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นการสืบทอดหลักการปฏิบัติตามหลักคำสอนและแนวทางประพฤติปฏิบัติของท่าน รวมไปถึงเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธเพื่อใหัรักษาไว้ไม่ให้หายสาบสูญไป

(๒) พิธีกรรมที่มีต่อการบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ประกอบด้วย

๑. พิธีกรรมการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ (อามิสบูชา) สำหรับพิธีกรรมที่มีต่อการบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโลซึ่งเป็นรูปเหมือนหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ภายในเจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานหลวงปู่เสาร์ กนตสีโลเป็นจำนวนมากทุกวัน ซึ่งทางวัดได้มีการจัดดอกไม้ธูปเทียน และเรื่องสักการะต่างๆเพื่อให้ผู้ที่มาได้บูชาตามกำลังศรัทธาเพื่อนำไปสักการะบูชาพุทธเจดีย์ ซึ่งทุกปีจะมีการจัดงานรำลึกถึงบูรพาจารย์ให้เหล่าสาธุชนทั้งในและต่างจังหวัดได้มีสักการะบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และในการจัดงานก็จะมีพิธีกรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. การบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา สำหรับพิธีกรรมการปฏิบัติบูชาเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล ทุกปีทางวัดจะมีการจัดงานเพื่อรำลึกถึงบูรพาจารย์เป็นประจำทุกปีซึ่งมีกิจกรรมต่างๆมากมายโดยเฉพาะกิจกรรมเพื่อการปฏิบัติบูชา อาทิเช่น การทำวัตรสวดมนต์ เข้า-เย็น บวชชีพราหมณ์ การปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งทางวัดได้จัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ในวันสำคัญต่างๆทาง

พระพุทธศาสนาจะมีการเวียนเทียนในวันสำคัญรอบเจดีย์หลวงปู่เสาร์ กนตสีโลเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก เช่น พระอาจารย์เสาร์ เพื่อเป็นสิริมงคลทั้งต่อตนเองและครอบครัว

๓) ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาเจดีย์หลวงพ่อกุศล สุภทโท วัดหนองป่าพง
ประกอบด้วย

(๑) ความเชื่อที่มีต่อการบูชาเจดีย์หลวงพ่อกุศล สุภทโท มีดังนี้

๑. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการระลึกถึงหลวงพ่อกุศล สุภทโท เมื่อถึงวันละสังขารของหลวงปู่ชา ในช่วงวันที่ ๑๖ มกราคมของทุกปี ทางวัดหนองป่าพงจะจัดงานเพื่อรำลึกนึกถึงท่านด้วยการปฏิบัติธรรมประจำปี เพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธอาจารย์บูชาโดยมีพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ที่เป็นศิษยานุศิษย์ของหลวงปู่ชาจากทั่วโลกรวมถึงญาติโยมที่มีความศรัทธาหลวงปู่ชา จะมารวมกันที่บริเวณเจดีย์พระโพธิญาณ สถานที่เก็บอัฐิของหลวงปู่ชา พิธีเป็นไปอย่างเรียบง่ายโดยมีการเดินประทักษิณรอบเจดีย์ พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน เพื่อเป็นการไหว้ครูและรำลึกถึงพระคุณของหลวงปู่ชา บูรพาจารย์ผู้ล่วงลับดับขันธ กัลยาณที่มาร่วมเป็นประจำทุกปีได้สรรเสริญและกล่าวถึงคุณงามความดีและคำสอนปฏิบัติอันงดงามควรค่าแก่การเป็นแบบอย่างของหลวงปู่ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวนี้ล้วนเกิดจากจิตสำนึกที่ดีที่สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูของเหล่าศิษยานุศิษย์ทั้งพระสงฆ์ ขรवासญาติโยมทั้งในและต่างประเทศเป็นการระลึกถึงคุณูปการของหลวงพ่อกุศล สุภทโท

๒. ความเชื่อที่แสดงออกถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา หลวงพ่อกุศล สุภทโท เป็นพระสงฆ์สุปฏิปันโนผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเป็นพระสงฆ์ควรแก่การสักการะกราบไหว้บูชา รวมถึงเป็นต้นแบบแห่งความดีทั้งหลาย ฉะนั้น พุทธศาสนิกชนที่เคารพศรัทธาจึงได้กราบไหว้เป็นสิริมงคลทั้งตนและครอบครัวเพราะท่านเป็นสาวกผู้ปฏิบัติตามแนวทางพระศาสดาสมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญและทำการบูชากราบไหว้ซึ่งเป็นบุคคลที่ควรบูชาเป็นอย่างยิ่ง

๓. ความเชื่อที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาวพุทธ ในทุกปีทางวัดหนองป่าพงจะมีการจัดงานเพื่อปฏิบัติธรรมและรำลึกถึงหลวงพ่อกุศล สุภทโท เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาพุทธสาวก ซึ่งทุกปีศิษยานุศิษย์ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศรวมไปถึงอุบาสกอุบาสิกาที่ให้ความเคารพนับถือหลวงปู่ต่างก็มีร่วมงานเป็นจำนวนมากประจำปีนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงความกตัญญูต่อหลวงพ่อกุศลที่ท่านได้อุทิศเพื่อการแสวงหาแนวทางในการดับทุกข์และทรงอนุเคราะห์ให้กับลูกศิษย์เป็นจำนวนมากเพื่อให้รู้ตามและน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ความทุกข์คลี่คลายลง ฉะนั้น การแสดงออกดังกล่าวนี้ล้วนเกิดจากความเชื่อหรือความศรัทธาของเหล่าศิษยานุศิษย์ทั้งพระสงฆ์และญาติโยมที่มีต่อหลวงพ่อกุศลามหาโดยตลอดทำให้ทุกปีมีประชาชน

ได้เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากนั้นเป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมอันดีที่ปฏิบัติต่อกันมาโดยตลอด

(๒) พิธีกรรมที่มีต่อการบูชาเจดีย์หลวงพ่อบุชา สุภทโท ประกอบด้วย

๑. พิธีกรรมการบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ (อามิสบูชา) สำหรับเจดีย์หลวงพ่อบุชา สุภทโทถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนซึ่งทุกๆปีทางวัดจะมีการจัดงานเพื่อให้พุทธศาสนิกชน ประชาชน ได้มีโอกาสเข้าวัดมาทำบุญและกราบไหว้สักการะบูชาเจดีย์หลวงพ่อบุชา สุภทโทซึ่งทุกปีจะมีพระสงฆ์ทั้งในและต่างประเทศสืบทอดมาจากหลวงพ่อบุชานิมิตตสาขาทั้งในและต่างประเทศมีลูกศิษย์มากมายทำให้ทุกปีมีพระสงฆ์และฆราวาสเป็นจำนวนมาก ในการบูชาก็จะมีการนำเอาดอกไม้ธูปเทียน ไปสักการะบูชาซึ่งทางวัดไม่อนุญาตให้จุดไฟเพื่อความสะดวกและปลอดภัยด้วย

๒. พิธีกรรมการปฏิบัติบูชา เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติบูชาถือให้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสืบเนื่องจากในช่วงหลังพิธีพระราชทานสงฆ์น้ำศพหลวงพ่อบุชานิมิตตสาขาก็ได้มีมติและข้อตกลงกันว่า จะร่วมปฏิบัติธรรมเพื่อบูชาถวายหลวงพ่อบุชานิมิตตสาขาเป็นเวลา ๑๕ วัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกปีในปีนั้นว่าพระพุทธรูป หลักรูปเคารพ และพระธรรมวินัย กลับยืนหยัดอยู่ได้ และหลวงพ่อบุชาก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนาออกไป เป็นวัดสาขาของวัดหนองป่าพงทั่วโลก อันเป็นคุณูปการที่ยิ่งใหญ่ที่หลวงพ่อบุชาได้ละทิ้งไว้เป็น “มรดกธรรม” ให้แก่ลูกศิษย์ลูกหา

ดังนั้น เมื่อถึงวันละสังขารของหลวงพ่อบุชา วันที่ ๑๖ มกราคม ของทุกปี วัดหนองป่าพงจะจัดงานประจำปีเพื่อร่วมกันปฏิบัติธรรมเป็นอาจารย์บูชาด้วยการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา และถือธุดงค์วัตรดาวเนวป่าภายในบริเวณวัดหนองป่าพงโดยมีพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ที่เป็นศิษยานุศิษย์ของหลวงพ่อบุชามาจากทั่วโลก รวมถึงญาติโยมที่มีความศรัทธาหลวงพ่อบุชามารวมกันที่บริเวณเจดีย์พระโพธิญาณ สถานที่เก็บอัฐิของหลวงพ่อบุชาพิธีเป็นไปอย่างเรียบง่ายโดยมีการเดินประทักษิณรอบเจดีย์ พร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียนเพื่อเป็นการไหว้ครูและรำลึกถึงพระคุณของหลวงพ่อบุชา บูรพาจารย์ผู้ล่วงลับดับขันธ

๕.๑.๓ คุณค่าที่มีต่อการปฏิบัติบูชาพุทธเจดีย์ของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี

๑) คุณค่าสำคัญที่มีต่อพระพุทธศาสนา การบูชาพุทธเจดีย์เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติและให้ความสำคัญโดยได้ถือปฏิบัติกันมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาลโดยถือกันว่าพุทธเจดีย์เป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวแทนของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมในการบูชาพุทธเจดีย์นั้นมีอยู่ด้วยกัน ๒ วิธีที่สำคัญ ประกอบด้วย ๑) การบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ธงทิ้ว ธงแผ่นผ้า การตามประทีป โคมไฟ ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า “อามิสบูชา” และอีกอย่างเป็นการบูชาด้วยการปฏิบัติธรรมมีการเจริญพุทธานุสติ ธรรมานุสติ เป็น

ต้น เพราะฉะนั้นคุณค่าสำคัญที่มีต่อพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ด้านความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา ๒. ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ๓. ด้านจิตใจ ๔. ด้านการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย และ ๕. ด้านหลักธรรมเนื่องจากเจตีย์สร้างขึ้นตามคติทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นสถานที่

๒) คุณค่าสำคัญที่มีต่อสังคมไทย สังคมของชาวจังหวัดอุบลราชธานีเป็นสังคมที่มีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาชัดเจนมากถึงแม้ว่าจะผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมก็ตามในกระบวนการพิธีกรรมงานนมัสการพุทธเจตีย์ในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นการประสานร่วมมือกันของคนในสังคมเป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทำให้สังคมมีความรู้สึกถึงความ เป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าและร่วมกันรักษาพื้นที่ธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกของคนในสังคมให้ยาวนานที่สุดเป็นขบวนการของประชาสังคมเชิงพุทธที่มีส่วนตีกมากกว่าส่วนเสียพระพุทธศาสนาเมืองประกอบที่สำคัญคือความเชื่อคำสอนข้อบัญญัติพิธีกรรมและข้อปฏิบัติในฐานะสมาชิกทางสังคมต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางศาสนาซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อดีในการแก้ไขปัญหาทางสังคมจากการสัมภาษณ์ความสำคัญด้านคุณค่าทางสังคมของพุทธเจตีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี เพราะฉะนั้น คุณค่าสำคัญที่มีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย ๑. ด้านความสามัคคี ๒. ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ๓. ด้านวิถีการดำเนินชีวิต และ ๔. ด้านเพณีและวัฒนธรรม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) จากผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจตีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้ทราบว่า พุทธเจตีย์มีอิทธิพลสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธอีสานทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจสำคัญและเป็นแหล่งพิธีกรรมต่างๆมากมายทำให้ประชาชนมีความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะฉะนั้น พุทธเจตีย์ในจังหวัดอุบลราชธานีจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้าสู่วิถีชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัดในหลายๆ ด้าน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพุทธเจตีย์ในจังหวัดอุบลราชธานีของชาวพุทธอีสานควรให้การสนับสนุนรวมถึงช่วยส่งเสริมให้วัดรวมไปถึงพุทธเจตีย์เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

๒) จากผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณค่าที่มีต่อการปฏิบัติบูชาพุทธเจตีย์ของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี ให้ทราบว่า ประโยชน์ที่เกิดจากความเชื่อและพิธีกรรมด้วยการปฏิบัติบูชาส่งผลให้สร้างคุณค่าสำคัญ ประกอบด้วย คุณค่าสำคัญที่มีต่อทางพระพุทธศาสนา คือ ด้านความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ด้านจิตใจ และด้านหลักธรรม ในส่วนของคุณค่าสำคัญที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย คือ ด้านความสามัคคี ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ด้านการศึกษา และด้านประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น สถาบันทางศาสนา หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนควรที่จะต้องสนับสนุน ส่งเสริมและร่วมมือในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นโดยเฉพาะ

พระสงฆ์ผู้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาในหลายๆด้านและผู้นำชุมชนควรประสานและร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้เข้าสู่วิถีของชาวบ้านดังที่ได้กล่าวแล้วเกี่ยวกับคุณค่าที่มีต่อการปฏิบัติบูชาพุทธเจดีย์ของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศรัทธาของชาวพุทธอีสานที่มีต่อพุทธเจดีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี
- ๒) ควรศึกษาบทบาทของพุทธเจดีย์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชุมชนอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี